

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

О.М.Зухба

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

В доповіді викладено особливості використання активних методів навчання в дисциплінах економічного профілю, зокрема економічної теорії. Доведено, що використання інтерактивних технологій навчання (ІАТН) у процесі вивчення економічної теорії дозволяє здійснити перехід до сучасних форм організації діяльності.

"Для того, щоб справитись із нашими сьогоднішніми економічними, екологічними та соціальними проблемами, нам необхідно змінити спосіб мислення і в зв'язку з цим — змінити свої підходи до навчання".

Фр. Фестер (Німеччина)

З докорінними змінами економічної ситуації в Україні, переходом на рейки ринкової економіки, здобуттям державної незалежності гостро постала потреба у формуванні сучасної економічної культури нації взагалі і переорієнтації й поглибленні економічної освіти зокрема.

Гуманістична суть проведення в Україні економічних перетворень полягає в тому, щоб зробити кожну людину активним учасником господарчого життя країни. Вища і середня загальноосвітня школи покликані в рамках базової освіти формувати у молодих людей економічне мислення на основі глибокого розуміння явищ, процесів, відношень в економічній системі суспільства, а також факторів, способів і засобів вирішення економічних проблем. Йдеться насамперед про економічну освіту, бо вона найтісніше пов'язана із створенням власної високоефективної економіки, яка є важливою умовою соціальної і державної безпеки.

Для послідовного втілення цієї мети в життя повинна бути організована відповідна економічна освіта української молоді взагалі, а не тільки фахівців з економіки. Економічна освіта стала потребою сьогодення. Вона покликана формувати у громадян України не тільки економічні знання, діловитість, підприємливість, а найголовніше — економічну культуру. Економічна освіта сприяє розвитку економічного мислення, що дозволяє відображати факти, явища економічного життя, встановлювати зв'язки і відношення між ними.

На даному етапі розвитку українського суспільства економічна освіта сприяє формуванню особистості, яка свої дії буде коригувати у відповідності з існуючими ринковими законами. Головне завдання економічної освіти — формувати активних економічних суб'єктів, тобто не тільки виробників продуктів і пасивних споживачів, а індивідів, здатних активно впливати на економічні процеси на мікрорівні, а також адекватно оцінювати дії держави на макрорівні. Тільки в цьому випадку суспільні відносини перейдуть на вищий рівень.

Таким чином, постає проблема підвищення ефективності навчального процесу у вищих навчальних закладах економічного профілю з метою професійної підготовки нової генерації економістів. Для нашої країни цей процес є особливо актуальним. Необхідність у професіоналах в економічній сфері підвищує попит на економічну освіту та пропозиції з боку роботодавців. Цей же процес сприяє підвищенню якості економічної освіти, що є найважливішим фактором її гнучкості.

Це ставить нові вимоги щодо організації навчально-пізнавальної діяльності студентів із застосуванням нових інтерактивних технологій навчання (ІАТН), що передбачають науково-обґрунтовані комплексні програми взаємодії викладача та слухачів у навчальному процесі. ІАТН базується на використанні методичної системи, основу якої становлять активізаційні методи навчання, то забезпечують формування особистісних, професійних, соціально значущих якостей тих, хто навчається, через інтеріоризацію за рахунок спеціально створених умов навчального середовища.

Традиційно у системі вищої освіти нерідко зі студентів роблять «споживачів знань», які мають дрібними порціями засвоювати методично оброблені знання. Такий підхід, що часто виправдовується браком часу, веде до того, що викладач проводить лекційні заняття, задає запитання, а студенти приречені на роль пасивних слухачів.

На відміну від традиційних підходів, дедалі більшого поширення набуває інший організаційно-методичний підхід у навчальному процесі.

Активний діяльнісний підхід до визначення форм організації і методів навчання як дуже важливого способу управління діяльністю студентів, а отже, і їхнім індивідуальним психічним розвитком, вимагає від педагогів пошуку таких конкретних видів діяльності, які оптимальною мірою сприяли б досягненню мети у підготовці фахівців. Це завдання може здатися простим лише на перший погляд. Річ у тому, що в житті студентів, їхньому індивідуальному розвитку і особистісному становленні величезну роль відіграє свідома самостійна діяльність, основою якої виступають власні рішення.

Питання полягає в тому, які саме види активної діяльності студента діють розвиваючим чином. Відповідь на це питання не може бути однозначною, бо в кожному окремому випадку результат впливу на розвиток того чи іншого студента залежить від ступеня його активного творчого стану, від його внутрішньої позиції.

Сучасне становище у системі вищого навчання потребує практичне активного опрацювання навчальної інформації в процесі навчання. Як відомо, вміння продуктивно й ефективно працювати з текстовим матеріалом, вміння засвоювати будь-яку інформацію в найстисліші терміни є не тільки найважливішою складовою самостійного інтенсивного навчання, а й важливим елементом будь-якого виду діяльності. Тому необхідним є розповсюдження методик організації активної групової роботи слухачів у процесі навчання.

Сьогодні в світовій практиці викладання використовують наступні методи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів:

- симуляційні
- групові
- управлінські
- круглого столу
- психологічні
- штурм мозку
- панельні (загальні) та ін.

Всі відомі методики активізації навчання можуть бути використані викладачами економічної теорії для проведення практичних занять з різних дисциплін економічного циклів.

До найважливіших організаційних завдань, що постають під час використання сучасних методик навчання, належать:

- визначення здібностей учасників щодо цілісного сприйняття певного обсягу інформації;
- виявлення різних точок зору на одну й ту саму подію;
- виявлення спільних поглядів при інтерпретації блоку інформації;
- розвиток вміння до активної співпраці у робочих групах тощо.

Використання методик інтерактивного навчання чи їх елементів сприятиме виконанню кількох функцій, зокрема таких:

- розвиток загальнонавчальних вмінь і навичок;
- створення сприятливої атмосфери на заняттях;
- встановлення емоційних контактів, об'єднання учасників занять у колектив;
- зняття емоційного перенапруження, що неодмінно виникає при інтенсивному навчанні;
- формування навичок самопідготовки для більш ефективної діяльності та засвоєння більших обсягів інформації;
- гармонійний розвиток особистісних якостей для активізації резервних можливостей до праці;
- тренінг, що передбачає навчання через дію в процесі інтеріоризації.

У процесі вивчення студентами економічної теорії регулярно постає цілий ряд проблем. Найважливіші з них такі:

- підвищення ефективності засвоєння знань через мотивацію та активізацію модальності сприйняття;
- індивідуалізація навчання;
- систематизація знань;
- створення середовища, сприятливого для навчання;
- орієнтація на практичну діяльність;
- поступова реалізація навчального матеріалу на умовно-професійному рівні засвоєння.

Застосування методів активізації у процесі навчання дає змогу реалізовувати такі принципи концепції викладання:

- проблемність: вихідним пунктом процесу навчання має бути постановка проблеми з реального життя, що пов'язана з інтересами і потребами тих, хто навчається;

- узгодженість та системність цілей навчання: учіння, що має на меті зміну поведінки, охоплює всі аспекти ділової компетентності. Зміна поведінки студента можлива тільки за його ініціативи;

- орієнтованість на наявний досвід: ефективне навчання можливе лише завдяки наявному досвіду, що вимагає гнучкості концепції навчання та дозволяє врахувати досвід студентів;

- націленість на самонавчання: студенти в першу чергу несуть відповідальність за результати учіння (викладач лише надає допомогу);

- професійна орієнтованість: орієнтація на практичне використання отриманих знань і вмінь є ключовим елементом концепції навчання;

- зворотний зв'язок: студенти постійно отримують оцінку успішності своїх дій.

Методи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів в економічній теорії ефективно поєднуються з іншими загальними дидактичними методами (пояснювально-ілюстративним, репродуктивним, проблемного викладу, частково-пошуковим, дослідницьким), доповнюють й урізноманітнюють їх, а також органічно вписуються в педагогічний процес і відповідають умовам педагогічного середовища вузу із сталими гуманістично-демократичними засадами.

Весь процес навчальної діяльності проходить на позитивному емоційному тлі, що забезпечує підвищення ефективності співробітництва викладача та студентів. При цьому викладач, що проводить заняття, виступає не стільки джерелом інформації, скільки організатором усієї роботи, спрямовуючи її у потрібне русло, створюючи сприятливий психологічний клімат у групі, коректуючи помилки. Роль викладача особливо зростає, коли слухачі працюють в умовах ігрових моделей навчання. Це допомагає студентам творчо підходити до процесу навчання взагалі, сприяє розвитку вміння зважувати альтернативні рішення, бачити неординарні шляхи розв'язання проблем.

Використання інтерактивних технологій навчання (ІАТН) у процесі вивчення економічної теорії дозволяє здійснити перехід до відмінних від традиційних форм організації діяльності. Застосовуючи різноманітні джерела знань та визнаючи необхідність гуманізації й індивідуалізації навчання, ми отримуємо можливість значної модифікації контактів із студентами в учбовій аудиторії. Це передбачає також збільшення самостійної інтелектуальної пошукової діяльності студентів й дає змогу формувати аудиторію із врахуванням потреб та мотивів слухачів. ІАТН застосовуються не тільки для глибшого розуміння і засвоєння, а й використання отриманої інформації, що

дозволяє сформувати систему знань з даної дисципліни та включити її в більш масштабну систему міжпредметних зв'язків.

В цілому ж можливості використання ІАТН залежно від етапів організації навчального процесу в узагальненому вигляді подано у табл. 1.

Таблиця 1 - Потенціал використання ІАТН в навчальному процесі

Початковий етап (організаційно-мотиваційний)	Етап алгоритмічно-дійового навчання	Етап творчого застосування набутих знань
ІАТН дає змогу формувати й розвивати інтерес до предмета навчання	ІАТН дає змогу отримати і засвоїти більший об'єм інформації за той самий проміжок навчального часу	ІАТН дає змогу студентові самостійно визначати мету і завдання індивідуального вдосконалення із врахуванням особистих професійних інтересів та прихильностей для знаходження виходу з конкретних ситуацій практичної діяльності
ІАТН сприяє розкриттю потенційних здібностей кожного учасника навчання		
ІАТН забезпечує досягнення мети формування сприятливого для навчання мікроклімату в навчальній групі	ІАТН дає змогу організувати здобуті знання в систему та використовувати їх для розв'язання завдань практичної діяльності	

ІАТН у навчальному процесі дозволять розглянути безліч проблем практичної діяльності, які не мають однозначного рішення, що також сприяє формуванню власної позиції у студента, розвитку критичного мислення, вміння працювати самостійно.

Підсумовуючи, відзначимо такі особливості ІАТН:

1. Наявність спеціально створених умов навчального середовища, у яких учасники не можуть не діяти, залишатися сторонніми глядачами, що досягається використанням відповідних дидактичних матеріалів, методів та засобів навчання.

2. Активна діяльність студентів, зумовлена бажанням отримати знання та забезпечена мобілізацією резервних здібностей.

3. Індивідуальний підхід до кожного учасника навчального процесу, що передбачає зацікавленість викладача у розвитку особистісних якостей студентів.

4. Позитивне емоційне тло діяльності, що дозволяє перетворити процес навчання як важку наполегливу працю в таку, що викликає позитивне сприйняття.

5. Співробітництво студентів та викладача як консультанта передбачає таку ситуацію, коли студенти зацікавлені у знаннях, а викладач їм допомагає, організовує навчальну діяльність з метою оптимізації засвоєння навчального матеріалу.

6. Збільшення частки самостійної роботи в аудиторний і поза-аудиторний час, що забезпечує рефлексію та самовдосконалення в діяльності студентів.

Використання методів активного навчання допоможе забезпечити зростання ефективності процесу викладання економічної теорії та інших дисциплін.